

UDposten

Husorgan for utenriksstjenesten

nr. 1, april 2017

Innhold

- 3 Statsbesøk fra Island
- 6 Nordområdene – vårt viktigste interesseområde
- 8 Amerikansk nordområdepolitikk og formannskapet i Arktisk råd
- 10 Fred, stabilitet og forutsigbarhet
- 12 Svenske tilstander
- 14 Energi og nordområdene
- 16 Regjeringens nordområdepolitikk
- 18 Arkivering – frå roser til tvang?
- 20 Stasjonssjefens spalte
- 23 Å være nordmann i Japan
- 26 Kjenner du Christian?
- 28 Da nordmenn bygde den trans-iranske jernbanen for åtti år siden
- 32 Sykkelambassaden ved toppen av verden
- 34 «Det blåser kaldt i EU»
- 36 Et tilbakeblikk på Nadias 23 år ved ambassaden i Amman
- 39 UD's Pensjonistforening blir 30 år
- 40 Kultur
- 42 «Flagget får psyke»
- 43 Flaggbruk ved norske utenriksstasjoner
- 44 Bokhjørnet
- 51 Biografi
- 52 UD-postens påskequiz 2017.
- 54 Om å skjera til beinet
- 55 Kryssord
- 56 Fem i korridoren

UDposten
nr. 1, 32. årgang
april 2017
Husorgan av og for utenriksstjenestens personale

Redaksjonsadresse: UDposten
Postboks 8114 Dep., N-0032 Oslo
Ansvarlig redaktør: Lars Løberg
e-post: lars.loberg@mfa.no
I redaksjonen: Marianne Torgersen, Knut Seim,
Sverre Lunde, Ole Johan Bjørnøy og Sigvald
Tomin Hauge.
Opplag: 2500
Design: 07 Media
Forsidebildet: Infrastruktur i Nepal.
Foto: Vibeke Sørum.

Redaksjonen avsluttet 30. mars 2017

Grafisk produksjon: 07 Media – 07.no

Frist for innlevering av stoff til neste nummer:
3.6.2017.

Charles Clover: Black Wind, White Snow

(undertitel: The Rise of Russia's New Nationalism)

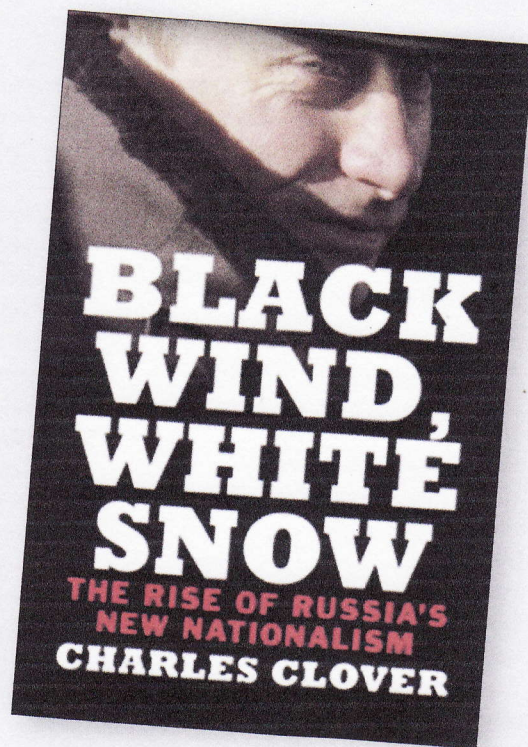
Forlag: Yale University Press 2016
361 sider (Hardcover
ISBN 978-0-300-12070-7)
Pris (hos Amazon) US \$ 26,60.

Anmeldt av
Odd Gunnar Skagestad

Vår stadige søken etter å forstå Putins Russland kan forfølges under forskjellige synsvinkler. Ønsker du for eksempel å få rede på hvordan Vladimir V. Putin og hans KGB-kumpaner i 1990-91 plyndret Russlands nasjonalformue for deretter å legge skylden på de såkalte «oligar-kene», er Karen Dawishas bok *Putin's Kleptocracy: Who Owns Russia?* (Simon & Schuster, New York 2014, 445 sider; ISBN 978-1-4767-9519-5) en utmerket guide.¹ Skulle du i stedet være mer interessert i det tankegodset og den virkelighetsforståelsen som ligger til grunn for Russlands og dets presidents *modus operandi Anno 2017*, er Charles Clovers *Black wind, white snow* den ultimate veiviser.

Vladimir Vladimirovitsj Putin er neppe noen stor eller nyskapende filosof. Men han har en ideologisk bagasje, en åndelig ballast og verdimeessige ankerfester som han åpenbart har et i høy grad bevisst forhold til. Dette er – like åpenbart – et forhold som går hånd i hånd med en selektiv virkelighetsforståelse og en eklektisk for ikke å si postfaktuell tilnærming til hvordan disse verdier kan eller bør utmyntes i praktisk politikk. Putin er en pragmatisk maktpolitiker, ingen ideolog. Men han holder seg med en *statsideologi*, som dels gradvis, dels trinnsvis har utviklet seg til hva den er i dag. *Hva* dette innebærer, og *hvordan* dette har skjedd, er hva Clovers bok handler om.

Putins uttalelse om at «Sovjetunionens sammenbrudd var det 20. århundres største geopolitiske katastrofe» har vært sitert til det kjedsom-

melige. I dette lå det neppe noen gjennomtenkt kvalitetsvurdering av det sovjetiske samfunns-system, men snarere et uttrykk for sorg og beklagelse over Russlands tapte maktstilling, anseelse og respekt på den internasjonale arena. Hans bruk av uttrykket 'geopolitisk' er likevel signifikant.

Ideologisk inspirasjon for sin *utenrikspolitikk* har Putin funnet i ulike versjoner av *geopolitisk* tenkning. Dette er et tankesett som etter hvert har kommet til å gå inn i rekken av 'tradisjonelle verdier' i det moderne Russland. Blant vår tids

¹ Ref. Jon Rambergs innsiktsfulle og leseverdige anmeldelse av Dawishas bok i *UDposten* nr.2, juni 2015, s.33.

vestlige kommentariat og i moderne journalistisk terminologi brukes ordene 'geopolitikk' og 'geopolitisk' nærmest som ensbetydende med utenrikspolitikk i litt større målestokk, eller 'storpolitikk', bare en litt mer jålete måte å uttrykke seg på. Dette er kunnskapsløst, og utgjør en hindring for forståelsen av det verdi- og ideologisett som inngår i begrunnelsen for Putin-regimets utenrikspolitiske disposisjoner. I russisk dannelsesradisjon – slik den utviklet seg i tsartiden, slik den overlevde i beste velgående i sovjetepoken og slik den fortsatt er levende i dagens Russland – har det alltid vært lagt vekt på stringens i språk- og begrepsbruk. Det norske munnhullet «Er'e så nøye 'a?» finner liten klangbunn i det russiske begrepsunivers. I klassisk statsvitenskapelig begrepsbruk er geopolitikk betegnelsen på en kvasi-vitenskapelig ideologi som ble utviklet på slutten av 1800-tallet og tidlig 1900-tall med det formål å legitimere territoriale utvidelser på andre staters bekostning – basert på null-sumtenkning og ut ifra den tankegang at makt = rett.

Selve uttrykket 'geopolitikk' ble lansert i 1902 av den svenske statsviteren Rudolf Kjellén.

Andre bidragsytere til denne tankeretningen omfatter den amerikanske admiral og historiker Alfred Thayer Mahan, den engelske geografen Halford Mackinder og den tyske general og filosof Karl Haushofer. Felles for disse, og sentralt i dette tenkesettet, er forestillingen om staten som en levende organisme hvis livs- og vekstvilkår er deterministisk bestemt av geografiske faktorer og forutsetninger. For det britiske imperium gjaldt det derfor å beherske verdenshavene, for det russiske imperium å beherske den eurasiske landmasse. Dette var forestillinger som lenge hadde vært kjent i Russland, men som fikk en renesanse og direkte innpass i offisiell statsdoktrine etter at Aleksandr Dugin i 1997 engasjerte seg som Russlands ledende geopolitiske tenker med sin bok *The Foundations of Geopolitics*.²

Charles Clover vier i sin bok stor plass til å følge Aleksandr Dugins mangefasetterte karriere – fra intellektuell *enfant terrible* på 1980-tallet, som stifteren av det nærmest farsepregede Nasjonal-Bolsjevikiske Parti på 1990-tallet og til

å vinne et stadig sterkere gehør hos landets maktelite etter århundreskiftet. I dagens Russland er det neo-fascisten Dugin – mannen som betegnes som 'hjernen' bak Putins annekasjon av Krim – som er den fremste formidler av geopolitisk tankegods. Hans budskap kan oppsummeres som følger: Russlands hovedfiende er demokratisk liberalisme, og landets geopolitiske fremtid ligger sammen med Asia – ikke med det dekadente og moralsk fordervede Vesten.

Samtidig viser Clover hvordan både Dugin og Putin er sterkt påvirket av historikeren og filosofen Lev Gumiljov (1912-92) og dennes forestillingsverden hvor begrepet 'Eurasianisme' står i sentrum.³ Ytterligere et nøkkelbegrep som Putin i denne sammenheng har hentet fra Gumiljovs vokabular, er det nærmest uoversettelige 'passionarnost'. Dette betegner en egenskap som er en syntese av selvoppofrelse, disiplin, lojalitet og tapperhet. I Gumiljovs begrepsverden inngikk dette i en teori om de irrasjonelle krefter i menneskehetens historie: Individets kapasitet til lidelse og selvoppofrelse for det større gode, og dermed til å endre historiens gang, var kjenne-tegnet på en stor nasjon. I Putins vokabular er 'passionarnost' nærmest innbegrepet av den russiske nasjonalkarakter.

Clovers bok er et ruvende og veldokumentert stykke arbeid med stor akademisk tyngde. Om det skulle virke avskrekkende på noen, må det også sies at forfatteren i en høyst leservennlig form evner å formidle et tema som både er historisk fascinerende og politisk dagsaktuelt. Med andre ord: Løp og kjøp! •

2 Originaltittel Основы геополитики (экономическое будущее России), («*Osnovy geopolitiki (ekonomitsjeskoje budusjtsjeje Rossii)*»); <http://www.arctogaia.com/public/osnovygeo/>; jfr. også Wikipedia-artikkelen «Foundations of Geopolitics», http://en.wikipedia.org/wiki/Foundations_of_Geopolitics.

3 Lev Gumiljov var sønn av to av Russlands fremste lyrikere – Nikolaj Gumiljov (som ble skutt av bolsjevikene i 1921) og Anna Akhmatova. Han tilbrakte selv til sammen 18 år som fange i Stalins GULag, men kom ironisk nok likevel (som en variant av Stockholm-syndromet) til å elske og glorifisere Sovjetunionen, og opplevde dens sammenbrudd som en tragedie.